

Nelehké pronikání do „mužského“ světa. Ženy na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni

Karel Řeháček

Abstract: Introduction of women into the academic and scientific world met with prejudices and misunderstanding of the major part of the society in the past. This trend was yet more evident in medicine than in other fields. It was most difficult to acquire university education in medicine and find full employment in the given field studied. After World War II the conditions considerably changed and the possibilities of employment for women-physicians also improved. In 1945 the Faculty of Medicine in Plzeň was established and the number of women in the pedagogic and academic staff gradually began to increase. At the beginning, their domain were exclusively theoretical disciplines, however later on women also started to work in practical disciplines. The Faculty of Medicine of Charles University in Plzeň has been attended by a great number of significant women pedagogues and scientists. They held prominent positions in the fields of their competency, but they also asserted themselves from the viewpoint of the faculty or university as whole.

Key words: women in medicine, Faculty of Medicine, Charles University, Plzeň, Dagmar Benešová, Alena Linhartová, Alena Tomšíková, Eliška Klimková-Deutschová, Helena Zavázalová

I. Úvod

Ženská emancipace a angažovanost žen ve veřejném životě v minulosti narážely na nepochopení či přímo odpor části konzervativně smýšlející společnosti.¹⁾ Zejména některé obory lidské činnosti se pronikání žen urputně bránily a tato rezistence byla v nemalé míře podporována veřejným míněním. To se týkalo celé řady vědních oborů, především medicíny, která byla tradičně považována za ryze mužskou profesi. Odmítání žen v lékařském světě bylo obvykle zdůvodňováno nedostatkem jejich duševních a fyzických schopností, pro který nebyly ženy údajně schopné zvládnout náročné studium a následný výkon práce lékaře.

Už jenom možnosti studia na lékařských fakultách byly pro ženy velmi omezené. Ve Spojených státech amerických promovala první žena-lékařka (Elisabeth Blackwellová) v roce 1849, v Evropě bylo průkopníkem ženského lékařského vzdělávání Švýcarsko, které přijímalo ženy ke studiu medicíny od 60. let 19. století, na pařížské Sorbonně směly ženy studovat medicínu od roku 1868, v Anglii byla zřízena lékařská škola pro dívky v roce 1874. Na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy (LF UK) v Praze bylo studium ženám povoleno v září 1900 a první absolventka (Anna Honzáková) přebírala lékařský diplom již roku 1902.²⁾

Nebyla však první Češkou, která se stala lékařkou. Tento primát a označení průkopnice české ženské medicíny patří Anně Bayerové (1853–1924), která od roku 1875 studovala na lékařské fakultě ve švýcarském Curychu. V roce 1881 sice získala lékařský diplom, ovšem velmi těžko hledala pracovní uplatnění, jelikož v Rakousku-Uhersku nebyly

1) K tématu postavení ženy ve společnosti výběrově jmenujme zejména práce Mileny Lenderové, Jany Burešové, Dany Musilové, Pavly Horské, Marie Neudorflové, Jany Malínské, Marie Bahenské či Hany Prymusové. K problematice národně orientovaných žen v Plzni a na Plzeňsku viz Karel ŘEHÁČEK, *Berta Baslerová a národně orientované české ženské hnutí v Plzni*, *Bohemiae occidentalis historica* 1, 2015, s. 33–43.

2) Marie BAHENSKÁ, *Žena v medicíně: Anna Bayerová*, in: Pavla Vošahlíková – Jiří Martínek a kol., *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 72.

švýcarské lékařské diplomy uznávány. Několik měsíců proto strávila v porodnici v Drážďanech, následně provozovala chudinskou praxi na švýcarském venkově a teprve v roce 1891 získala na základě výjimky pro ženy-lékařky v muslimských oblastech monarchie místo v bosenské Tuzle, kde se stala vůbec první státní lékařkou v celé monarchii. Po dvou letech strávených v Tuzle a Sarajevu opustila Bosnu a vrátila se zpět do Švýcarska, kde provozovala lékařskou praxi v Bernu a v Ženevě. Snažila se o návrat do Čech, ale legislativní překážky Předlitavska ji znemožňovaly vykonávat v monarchii lékařskou praxi. Od roku 1911 sice působila v Praze, ale jako školní lékařka živnostenských pokračovacích škol, což byla prakticky pouze výuka zdravotní výchovy, vedení kurzů první pomoci a kurzů pro pěstounky a matky. Teprve v roce 1914, ve svých 60 letech, dosáhla po mnoha intervencích nostrifikace švýcarského lékařského diplomu a povolení provozovat lékařskou praxi v Praze. Vzhledem k věku a nedostatku kapitálu však na samostatnou lékařskou praxi již rezignovala a až téměř do smrti zůstala na dosavadním místě.^{3]}

Ještě složitější bylo pronikání žen do pedagogických či vědeckých struktur na lékařských fakultách. Zde byla pozice žen mnohem horší a před druhou světovou válkou bylo prakticky jedinou možností jak se dostat do světa akademické medicíny manželství s mužem-vědcem. Tyto manželské vědecké tandemy nebyly typické pouze pro medicínu, ale i pro další vědní obory. Ze současného genderového pohledu bylo tehdejší postavení ženy-vědkyně nepředstavitelně ponižující, ovšem dnešními očima to vnímat nelze. Málokdo např. ví, že první (a na dalších 30 let zároveň poslední) nositelka Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu byla pražská rodačka Gerty Coriová roz. Radnitzová (1896–1957), která získala toto prestižní ocenění společně se svým manželem Carlem v roce 1947 za objev průběhu katalytické přeměny glykogenu! A málokdo také ví, v jak těžkých a nedůstojných podmínkách musela i ve Spojených státech amerických, kam Coriovi odešli v roce 1922, v manželově stínu po většinu svého profesního života existovat.^{4]}

Podmínky žen v medicíně a vědeckém a akademickém světě paradoxně pozitivně změnila oba velké válečné konflikty 20. století. V jejich průběhu musely ženy-lékařky nahrazovat v zájmu své mužské kolegy, kteří byli povolováni na frontu. V meziválečném období a zejména po roce 1945 se pak i díky mohutnému rozvoji vědy a vysokoškolského vzdělání dostávalo do tradičně „mužského“ světa stále více žen. Ne sice zcela bez problémů, ale přece jen mnohem snadněji než kdy předtím.

II. Lékařská fakulta UK v Plzni a „její“ slavné ženy

První vysokou školou v Plzni se stala hned v roce 1945 lékařská fakulta. Vznikla dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše č. 135/1945 Sb. z 27. října 1945 jako plzeňská pobočka LF UK v Praze. Kromě mužů se do akademických a vědeckých pozic nově vzniklé vysoké školy začaly záhy dostávat i ženy, i když ani zde nebylo jejich pronikání samozřejmé a snadné.^{5]} Přesto se však v průběhu existence fakulty několik z nich výrazně profilovalo a zastávalo mnohé velmi důležité pozice.

První ženou v pedagogickém sboru plzeňské lékařské fakulty a jednou z jejích vedoucích pracovnic byla MUDr. **Dagmar Benešová** (1906–1999). Do Plzně byla v akademickém roce 1948/1949 přeložena z politických důvodů z Prahy, kde působila jako odborná

3] Tamtéž, s. 72–90.

4] Pavel ČECH, *Nebýt doma prorokem. Gerty Coriová na cestě za Nobelovou cenou*, in: Pavla Vošahlíková – Jiří Martínek a kol., *Cesty k samostatnosti*, s. 192–215.

5] Blíže k personální politice po vzniku plzeňské pobočky LF UK v Praze viz Naděžda MORÁVKOVÁ – Karel ŘEHÁČEK, *Osobnosti plzeňského vysokého školství 2*, Praha 2014, s. 9–14.

asistentka Hlavova patologicko-anatomického ústavu. V Plzni nahradila ve vedení Ústavu patologické anatomie dosavadního plzeňského prosektora, primáře MUDr. Antonína Čecha. Přišla z výborně vybaveného pražského pracoviště do prostředí, které nesplňovalo základní předpoklady výukových potřeb plzeňské lékařské fakulty. V následujících třech letech proto vynaložila veškerou energii nejen na organizaci výuky studentů, ale také na vybudování základů moderního vědeckého pracoviště. K Plzni si však nevytvořila žádné citové pouto. Její studentka a budoucí kolegyně prof. MUDr. Alena Linhartová, DrSc. ve vzpomínkách na ni napsala: „*Plzeň jí nikdy k srdci nepřirostla. Měla svůj hezký byt v Praze, do Plzně dojížděla v pondělí a zdržovala se do čtvrtka a v těchto dnech přespávala ve své pracovní ústavu. Kdykoli se vyskytla nějaká závažnější překážka, což bylo téměř každodenně, s oblibou prohlašovala, že odejde do Havlíčkova Brodu, kde jí bylo nabízeno zdravotnické místo prosektora.*“^{6]} Mezi studenty byla velice oblíbená, milovali ji pro její bezprostřednost, upřímnost a pěkný vztah, který k nim měla.^{7]} V září 1951 byla nahrazena svým někdejší kolegou z Hlavova ústavu MUDr. Josefem Vaňkem a mohla se vrátit zpět do Prahy, nejprve jako primářka patologie do Thomayerovy nemocnice v Krči, pak na katedru patologické anatomie Fakulty dětského lékařství UK v Praze, kde téměř 20 let působila jako její vedoucí, a nakonec do motolské nemocnice. I nadále se však do Plzně ráda vracela a sledovala vývoj na svém někdejší pracovišti. Podle A. Linhartové tak „*zanechala její činnost v Plzni nesmazatelné stopy a zajistila jí místo v srdcích starší generace absolventů této fakulty*“.^{8]}

V oboru patologické anatomie plzeňské lékařské fakulty vynikla i další již zmiňovaná osobnost, prof. MUDr. **Alena Linhartová**, DrSc. (nar. 1928). Plzeňskou lékařskou fakultu absolvovala v roce 1952, ale již během studií pracovala pod vedením D. Benešové v Ústavu patologické anatomie. Začátky jejího působení však nebyly jednoduché, neboť J. Vaněk neměl v oboru patologie rád ženy. Podle mínění A. Linhartové pramenila jeho nechuť k nim už z působení v Hlavově ústavu, kde se střetával právě se svou kolegyní D. Benešovou. Když po ní v roce 1951 přebíral plzeňský ústav, pracovalo v něm však již několik mediček. Po několika letech zůstala, už jako vystudovaná lékařka, v ústavu pouze A. Linhartová a J. Vaněk nakonec změnil svůj názor na ženy v oboru...^{9]} A. Linhartová zůstala ústavu věrná po celý svůj profesní život až do odchodu do důchodu v roce 2000. Docentkou byla po úspěšném habilitačním řízení jmenována v roce 1966, v roce 1986 se stala profesorkou.^{10]} Věnovala se především plicní a gynekologické patologii. Prof. MUDr. František Fakan, CSc. o ní v jednom z laudatií napsal: „*Paní profesorka je extrémně slušný člověk v tom nejlepší slova smyslu. Nikomu vědomě neublížila, naopak vždy pomohla. Na její slovo je možné se spolehnout. Vždy preferovala zájem ústavu, fakulty a univerzity před zájmem vlastním. V tom by mohla být i dnes příkladem. Její žáci včetně mne ji vnímáme jako milou, ale důslednou učitelku a velmi korektní examínátorku.*“^{11]}

Významnou ženskou osobností LF UK v Plzni byla také uznávaná mikrobioložka, prof. MUDr. **Alena Tomšíková**, DrSc. (1926–2010). Po absolvování plzeňské LF UK v roce 1952 působila krátce nejprve jako sekundární lékařka na Krajské hygienické a epidemiologické stanici v Plzni a v roce 1953 přešla jako odborná asistentka (od roku 1980 docentka, po roce 1990 profesorka) na Mikrobiologický ústav LF UK v Plzni.

6] Alena LINHARTOVÁ, *Vzpomínka na působení prof. MUDr. Dagmar Benešové, DrSc. v Plzni*, Facultas nostra 20, 1999, s. 1.

7] Tamtéž.

8] Tamtéž.

9] Alena LINHARTOVÁ, *O některých mých učitelích na fakultě poněkud netradičně*, Facultas nostra 120, 2011, s. 20.

10] Státní oblastní archiv v Plzni, PP Linhartová, životopis A. Linhartové z 22. 5. 2014.

11] František FAKAN, *Významné životní výročí prof. MUDr. Aleny Linhartové, DrSc.*, Plzeňský lékařský sborník (dále jen PLS) 2008, s. 101.

V letech 1966–1968 dálkově vystudovala biochemii a v letech 1973–1974 všeobecnou mykologii na Přírodovědecké fakultě UK v Praze. V roce 1965 obhájila kandidátskou a v roce 1986 doktorskou dizertační práci, byla přední odbornicí v oboru lékařské mykologie.^{12]} V roce 1999 byla na návrh renomovaného International Biographical Centre v Cambridge poctěna titulem Woman of the Millennium.

V oboru neurologie vynikla prof. MUDr. **Eliška Klimková-Deutschová**, DrSc. (1901–1981), která přišla do Plzně v roce 1962 z Prahy z kliniky akademika Kamila Hennera. V Plzni nahradila ve funkci přednosta Neurologické kliniky prof. Václava Piťhu a od jara 1963 působila rovněž jako vedoucí katedry neurologie a psychiatrie.^{13]} V roce 1962 úspěšně zakončila habilitační řízení a byla jmenována docentkou, v roce 1967 se stala mimořádnou profesorkou neurologie. Ve své odborné práci se zaměřovala především na výzkum epilepsie, ale také na vliv hluku a životního prostředí na nervovou soustavu (stala se tak zakladatelkou československé průmyslové neurologie), kde ji zajímal především vliv intoxikace sirouhlíkem či působení elektromagnetického záření na nervový systém. V obou vedoucích funkcích setrvala až do svého odchodu do důchodu v roce 1972.^{14]}

Významnou pedagožkou na poli sociálního lékařství a geriatricie byla vedoucí Ústavu sociálního lékařství doc. MUDr. **Helena Zavázalová**, CSc. (1943–2014). Ve svém domovském ústavu pracovala od promoce v roce 1967 jako odborná asistentka (od roku 1988 docentka), v roce 1990 byla jmenována vedoucí ústavu. Věnovala se především gerontologické problematice a sociálním aspektům zdravotního stavu.^{15]} Jeden z jejích prvních studentů, současný děkan LF UK v Plzni prof. Boris Kreuzberg, o prvním setkání s ní napsal: „*Bylo jaro 1974. Krásné jako každé přicházející jaro, smutné jako doba vrcholící konsolidace po roce 1968. Byl jsem student šestého, posledního ročníku LF UK v Plzni. Při této příležitosti jsme začali studovat sociální lékařství. A tam jsem se s Helenou poprvé setkal. Pro nás všechny mladé pány byla překvapující přítomnost krásné, snědé, sportovně vypadající asistentky, která nesmírně osvěžila šedost lékařské fakulty. Praktika s ní byla kapkou rosy v onom pochmurném čase. Samozřejmě, všichni kluci jsme se po školáckém způsobu snažili na sebe upozornit, takže jsme při praktikách různě vyrušovali, zlobili a mladou hezkou paní asistentku provokovali. Ta se však nenechala vyvést z míry a praktika pod jejím vedením probíhala v klidu a s osvěžením poměrně suchopárného oboru její milou přítomností.*“^{16]}

Z dalších žen na významných pozicích LF UK v Plzni lze jmenovat ještě např. vedoucí katedry anatomie prof. MUDr. Jaroslavu Hladíkovou, CSc.,^{17]} vedoucí Ústavu hygieny doc. MUDr. Annu Aujezdskou, CSc.,^{18]} přednostku Ústavu histologie a embryologie doc. MUDr. Jitku Kočovou, CSc.,^{19]} vedoucí Ústavu soudního lékařství doc. MUDr. Helenu Kvapilovou,^{20]} přednostku Oční kliniky doc. MUDr. Renatu Říčařovou, CSc.,^{21]} vedoucí Centra preventivní kardiologie 2. interní kliniky Fakultní nemocnice v Plzni prof. MUDr. Hanu

12] Archiv Univerzity Karlovy (dále jen AUK), LF Plzeň, nezpracovaný fond, šanon 702, dopis rektora UK v Praze Radima Palouše děkanu LF UK v Praze Cyrilu Höschlovi z 20. 3. 1990.

13] AUK, LF Plzeň, nezpracovaný fond, kart. 569, životopis E. Klimkové-Deutschové z 29. 5. 1972.

14] Blíže k prof. Klimkové-Deutschové viz N. MORÁVKOVÁ – K. ŘEHÁČEK, *Osobnosti plzeňského vysokého školství 2*, s. 90–94.

15] Kol. autorů, *K životnímu jubileu doc. MUDr. Heleny Zavázalové*, CSc., PLS, 2008, s. 102–103.

16] Boris KREUZBERG, *Čtyři setkání s Helenou*, *Facultas nostra* 34, 2004, s. 9.

17] *K životnímu jubileu prof. MUDr. Jaroslavy Hladíkové*, CSc., PLS 1999, s. 171.

18] Zdeněk ZLOCH, *K životnímu jubileu doc. MUDr. Anny Aujezdské*, CSc., PLS 2001, s. 164–165.

19] Jaroslav SLÍPKA, *Životní jubileum doc. MUDr. Jitky Kočové*, CSc., PLS 2002, s. 128–129.

20] Kol. autorů, *Životní jubileum doc. MUDr. Heleny Kvapilové*, PLS, 2002, s. 130–131.

21] Pavel TĚŠÍNSKÝ, *Životní jubileum doc. MUDr. Renaty Říčařové*, CSc., PLS 2003, s. 105–106.

Rosolovou, CSc.,^{22]} vedoucí Ústavu fyziologie doc. MUDr. Janu Slavíkovou, CSc.,^{23]} přednostku Infekční kliniky MUDr. Janu Táborskou, Ph.D.^{24]} či přednostku Kliniky pracovního lékařství as. MUDr. Vendulku Machartovou, Ph.D.^{25]} Opomenout není možno ani další ženské osobnosti plzeňské LF, např. neuroložku doc. MUDr. Květoslavu Schwartzovou, CSc., internistku doc. MUDr. Miladu Emmerovou, CSc., gynekoložku doc. MUDr. Věru Rokytovou, CSc., genetičku prof. MUDr. Zdeňku Ulčovou-Gallovou, DrSc., dermatoveneroložku doc. MUDr. Petru Cetkovskou, Ph.D., dětskou lékařku doc. MUDr. Janu Varvařovskou, CSc. či představitelky oboru stomatology doc. MUDr. Vlastu Merglovou, CSc., doc. MUDr. Evu Záhlavovou, CSc. a doc. MUDr. Helenu Houbovou, CSc.

Ženy se postupně dostávaly i do významných celofakultních funkcí: před rokem 1990 se jednalo o proděkanku pro pedagogickou činnost Jaroslavu Hladíkovou, v roce 1996 se proděkankou pro studijní záležitosti stala na dvě volební období Helena Zavázalová, Jana Slavíková působila od roku 2003 jako proděkanka pro výuku všeobecného lékařství, další proděkankou pro výuku všeobecného lékařství a specializační vzdělávání byla prof. MUDr. Alena Skálová, CSc., v letech 2010–2013 zastávala funkci proděkanky pro rozvoj vedoucí Ústavu histologie a embryologie doc. MUDr. Milena Králíčková, Ph.D. Velkým úspěchem bylo a je i zastoupení žen z plzeňské LF ve vedení UK v Praze. Internistka a nefroložka prof. MUDr. Sylvie Opatrná, Ph.D. působila v letech 2010–2014 jako prorektorka pro celoživotní vzdělávání a rovné příležitosti, od roku 2014 je prorektorkou pro studijní záležitosti další zástupkyně plzeňské LF, Milena Králíčková.

Ne vždy však ženy měly o tyto vrcholové funkce zájem. Děkan LF UK v Plzni B. Kreuzberg např. vzpomíná na situaci, kdy přesvědčoval H. Zavázalovou, aby se stala „jeho“ proděkankou pro studijní záležitosti, slovy: „*Přišel podzim 1996 a já jsem byl zvolen děkanem lékařské fakulty. Kdo jiný mohl být nominován na funkci proděkanky pro studijní záležitosti než Helena. Ale byl to boj! Musím zde zcela upřímně konstatovat, že jsem žádnou ženu tolik nepřemlouval (ať už k čemukoliv) jako paní docentku Zavázalovou, která neustále argumentovala, že ona není ta pravá, ona je neschopná takovou funkci vykonávat atd. Toto moje přemlouvání vyvrcholilo dopoledne 24. prosince, tedy na Ježiška, roku 1996. Zavolal jsem Heleně a obmyslně jsem jí přál hezké Vánoce s tím, že jsem opět začal o jednom a tomtéž, tedy o obsazení funkce proděkana pro studijní záležitosti. A tehdy jsem vyslechl, že Helena je taková malá ženská, která teď tady míchá bramborový salát, a že to je tak jediné, pro co se hodí, a ne pro takovéto vysoké funkce. Ten bramborový salát jsem jí vyčítal ještě dlouhou dobu a nakonec se mi ji podařilo přemluvit, ale znovu opakuji, že to nebylo vůbec jednoduché.*“^{26]}

III. Obtíže vědeckého a kariérního postupu – případ Aleny Tomšíkové

Pronikat do „mužského“ světa akademické medicíny však nebylo pro plzeňské ženy snadné. V některých oborech, zejména chirurgických, byl už jen výskyt žen na specializovaných pozicích téměř nemožný či alespoň zcela výjimečný. Přednosta Ústavu soudního lékařství LF UK v Plzni doc. MUDr. Jaroslav Jerie, CSc. se např. nijak netajil tím, že tento obor není pro ženy vhodný, což působilo nejednu potíž pozdější Jerieho následovnici, Heleně Kvapilové.^{27]}

22] Oslava životního jubilea prof. MUDr. Hany Rosolové, CSc., *Facultas nostra* 38, 2004, s. 1.

23] Kol. autorů, *Na okraj narozenin doc. MUDr. Jany Slavíkové, CSc.*, PLS 2004, s. 218–219.

24] Svatava VIRTOVÁ, *Životní jubileum MUDr. Jany Táborské, Ph.D.*, PLS 2008, s. 104.

25] Hana BEJČKOVÁ, *Padesátiny as. MUDr. Vendulky Machartové, Ph.D.*, PLS 2008, s. 105–106.

26] B. KREUZBERG, *Čtyři setkání s Helenou*, s. 9.

27] Kol. autorů, *Životní jubileum doc. MUDr. Heleny Kvapilové*, s. 130.

Větší šanci proniknout tak měly ženy především v teoretických oborech. I zde však narážely na mnohá úskalí: mnohé se musely rozhodnout mezi profesí a rodinným životem, jejich práce byla nedoceňovaná a často i přehlížena, velmi negativně se projevovaly rovněž politické vlivy a tlaky. Ve velmi otevřené zповědi popsala zákulisí kariéry mnohých žen-lékařek na jaře 2000 A. Tomšíková. Její osobní vzpomínky vyšly v almanachu, který vytvořily někdejší maturantky Městského dívčího reálného gymnázia Dr. Františka Lukavského v Plzni k 55. výročí jejich maturitní zkoušky.^{28]}

O své nejednoduché, avšak úspěšné kariéře A. Tomšíková napsala: „*Je směšné u nás mluvit o nějaké emancipaci, ženská musí znát nejen to, co muži, ale mnohem více, být pracovitější, schopnější, ale přes to všechno je to stále málo. Moje začátky v té zdravotnické mikrobiologii byly nesmírně těžké. Byla jsem jediným lékařem mimo šéfa, který chtěl ale odejít do Prahy, takže všichni ti magistři ve mně viděli konkurenci. Nejenže mne do ničeho nezasvětili, ale házeli mi neustále klacky pod nohy. Na vlastní žádost jsem začala od píky, od umývárny, přípravny půd. Přineslo mi to ovoce v další práci. Za rok jsem se dostala na asistentské místo na mikrobiologii, učit mikrobiologii, ale hlavně pustit se do vědecké práce, což byl můj hlavní cíl a touha. Šéf ústavu mne sice přijal s poznámkou, jestli jsem úplně normální, že chci dělat mikrobiologii, protože pořádná lékařka chce na pediatrii, ale přece jen mi hned přinesl anglickou separátku o nějakém tropickém onemocnění a doporučil, abych se věnovala mikroskopickým houbám, že na to budou umírat lidi a že se o tom nic neví.*“^{29]}

Tomšíková přijala tento úkol s nadšením a cílem nalézt nové mikroby, kteří by zachraňovali lidské životy. Vědecká práce však byla mimořádně obtížná: „*Bylo to tvrdé, ale nesmírně krásné. Nebylo nic. Žádné české knihy, žádné zkušenosti, žádné zázemí, jen cizí, ale i tak zvláště v tehdejší době těžce dosažitelná literatura a téměř všechno v angličtině. Nestačilo být v ústavu od rána do večera, tam se muselo učit, mikroskopovat, určovat mikroby, pro studium zbývala noc. A výzkumná práce laboratorní, to jsou stovky a tisíce pokusů, práce se zvířaty, úspěchy a neúspěchy, kontroly, tisíce kontrol, trpělivost ověřování výsledků. Mravenčí práce přinesla první úspěchy a také uznání a důvěru šéfa, který od ženské moc neočekával.*“^{30]}

Kromě výzkumné práce se musela dále vzdělávat, studovala v Německu, ve Francii, Nizozemí, Portugalsku, v Praze složila úspěšně kandidaturu věd a napsala habilitační práci, která však nebyla kvůli jejím názorům na invazi „spojeneckých“ vojsk do Československa v srpnu 1968 přijata. Nevzdala se a napsala další habilitační práci, kterou obhájila v Bratislavě. Následoval doktorát věd, ovšem řízení ke jmenování profesorkou bylo opět z politických důvodů zastaveno a dokončeno mohlo být až v roce 1990. K mimoplzeňským místům obhajob svých prací uvedla: „*To je právě ten postoj k ženské. Všichni moji kolegové všechny tyto obhajoby mohli mít na domácí půdě na naší fakultě. Já to musela obhajovat ve zcela cizím prostředí, ale snad je to proto cennější.*“^{31]} V jejím případě byly tedy genderové důvody omezení jejího profesního růstu propojeny s těmi politickými.

28] Podobných případů bylo v plzeňské akademické medicíně možná více, ovšem pramenná základna k potvrzení tohoto tvrzení chybí: v kádrových ani osobních spisech se na rozdíl od politických důvodů nedají genderové příčiny dohledat. Osud A. Tomšíkové budiž tedy případovou sondou, vycházející výhradně z jejích vzpomínek.

29] Alena TOMŠÍKOVÁ, *Takový byl život*, in: Městské dívčí reálné gymnázium Dr. Františka Lukavského v Plzni, Plzeň 2000, s. 37.

30] Tamtéž.

31] Tamtéž, s. 38.

IV. Závěr

Přes nelehké pronikání do „mužského“ světa medicíny si ženy působící na plzeňské lékařské fakultě své postavení mezi muži získaly a obhájily. Dilem se jednalo o nutnost, protože se poválečný rozvoj vysokoškolského vzdělávání lékařského směru a vůbec medicíny jako takové potýkal s nedostatkem kvalifikovaných odborníků, dilem tomu napomohla i změna myšlení většiny společnosti a pozitivní výsledky emancipačního hnutí 2. poloviny 20. století. Lékařské fakulty generovaly kvalitní absolventky, které byly motivované dosahovat podobných pracovních výsledků jako jejich mužští kolegové. I tak nebylo jejich pronikání do „mužského“ světa akademické a vědecké medicíny snadné a v mnoha případech byly ženské úspěchy vykoupeny nezdary v jiných oblastech jejich životů.

Plzeňská lékařská fakulta, která vznikla v roce 1945, měla ženských osobností, jež se dokázaly v „mužském“ světě prosadit, celou řadu. Stály v čele teoretických ústavů i klinik, zastávaly důležité pozice ve vedení fakulty i celé univerzity. A kromě toho zůstaly i ženami, manželkami či matkami. Slavné ženy plzeňské lékařské fakulty, o nichž pojednává tato stať, dokázaly v tomto podle A. Tomšíkové „*tvrdém, ale nesmírně krásném světě*“ obstát, položily pevné základy pro působení celé řady svých následovnic a pro mnohé z nich se staly i následovníhodnými vzory.

Summary

After World War II prejudices of the conservative society of that time began to disappear, which formerly restricted employment of women with medical education in the academic and scientific world. The number of women in the prominent positions in theoretical and practical medicine started to rise across all its fields. The Faculty of Medicine in Plzeň, established in 1945, has a great number of such women, from whom the most significant are e.g. Eliška Klimková-Deutschová, Alena Linhartová, Alena Tomšíková, Helena Zavázalová, Alena Skálová, Sylvie Opatrná, Milena Králíčková and many others. Facing the male competition, apart from their undoubted erudition, women take advantage of their purposefulness, industriousness, sense of order and responsibility. These are also the reasons why women are successful in the hard but wonderful world of medicine and achieve significant positions, not only in their fields but also on the level of faculty or university as whole.

Dagmar Benešová (v první řadě vpravo)

Alena Linhartová

Eliška Klimková-Deutschová

Alena Tomšíková

Helena Zavázalová